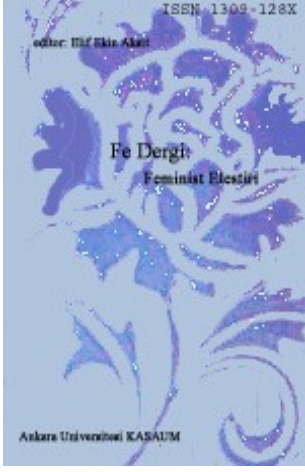

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 12, Sayı 2
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

***Süryaniliğin Kadınların Aile Yaşamına Kültürel
Yansıması: Midyat Örneği***

*Adalet Güçlü
Hülya Çakır*

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 20 Aralık 2020

Yazı Gönderim Tarihi: 20.02.2020

Yazı Kabul Tarihi: 30.05.2020

Bu makaleyi alıntılar için: Adalet Güçlü, Hülya Çakır, “Süryaniliğin Kadınların Aile Yaşamına Kültürel Yansıması: Midyat Örneği” *Fe Dergi* 12, no. 2 (2020), 103-115.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/24_8.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Süryaniliğin Kadınların Aile Yaşamına Kültürel Yansıması: Midyat Örneği*

Adalet Güçlü*

Hülya Çakır*

Süryaniler, günümüzde yaklaşık olarak beş milyon tahmin edilen nüfuslarıyla Türkiye, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Hindistan'da yaşamaktadırlar. Türkiye'de çoğunlukla Mardin ili ve köylerinde yaşamaktadırlar. Süryaniler Mezopotamya'da yaşamlarını sürdüren ve aralarında Aramice dilini konuşan, Hristiyan dinine mensup bir halk olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama Süryani kimliğinin dinsel bir temele dayanmasından kaynaklanmaktadır. Süryaniliğin kadınların gündelik hayatlarına kültürel yansıması araştırmasında, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla 20 Süryani kadınla gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıların aile yapısı, Süryani kültürüne olan yakınlıkları, çocuklarını yetiştirme şekilleri, kültürün gündelik hayata yansımaları, çocuklarının kültürlerine yakınlıkları, Süryani kültüründe kadının konumu ve kültürün devamlılığındaki rolü üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın amacı Süryani kültürünün aktarımında kadının nasıl bir konumda olduğu ve bu konumunda kültürel aktarım için ne gibi yöntemlere başvurduğu, aile içerisindeki yapılanmaların kültürün devamlılığında ne kadar etkili olduğu ve kültürün yaşatılmasında nelerin gerektiğini incelemektir. Görüşmelerde kadınların gündelik hayatı aslında inşa ettikleri, dini ve kültürel değerleriyle harmanladıkları gündelik eylem ve faaliyetlerini rutin hale getirerek hem kendi yaşamlarında hem de gelecek nesillerde devamlılığının sağlanması adına kültürel aktarım sürecinde aktif özne oldukları gözlemlenmiştir. Bu çalışma gündelik hayatın sosyal bir varlık olan insanın bütün bir günü içerisinde gerçekleştirdiği tüm rutin faaliyetlerle sınırlandırılmaması, aslında gündelik hayat içerisinde toplumsal ilişkilerin kültür ekseninde üretildiği ve yeniden üretilmeye devam edildiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Süryani Kültürü, Kadın, Aile, Gündelik Hayat.

Cultural Reflection of Syriacism to the Family Life of Women: Midyat Example

Syrians today about Turkey with an estimated population of five million, Syria, Lebanon, Jordan, and live in Israel and India. They live mostly in the province of Mardin in Turkey and villages. Syriacs are defined as a people who live in Mesopotamia and speak the Aramian language and belong to the Christian religion. This definition stems from the Syriac identity based on a religious basis. Qualitative research method was used in the study of the reflection of Syriacism on women's daily lives. During the interviews held with 20 Syriac women through the semi-structured interview form, the family structure of the participants, their closeness to the Syriac culture, their way of raising their children, the reflections of the culture to daily life, their closeness to the cultures of their children, the position of women in the Syriac culture and its role in the continuity of the culture are emphasized. The aim of the study is to examine the position of the woman in the transfer of Assyrian culture, and what methods she used for cultural transfer in this position, how effective the structuring in the family is in the continuity of the culture and what is necessary for keeping the culture alive. In the interviews, it has been observed that women are carrying out a conscious cultural transfer process in order to ensure their continuity both in their own lives and in future generations by routine their daily actions and activities that they actually build and blend with their cultural values. This study is important not to limit daily life to all routine activities performed by the human being, which is a social entity, and to show that social relations are produced around the culture axis and continue to be produced in daily life.

Keywords: Culture, Syriac Culture, Women, Family, Everyday Life.

*Çalışma Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Yozgat Bozok Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, sosyolog.adalet@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7233-4841>, Yazı Gönderim Tarihi: 20.02.2020, Yazı Kabul Tarihi: 30.05.2020

*Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, hulya.cakir@bozok.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8115-4076> Yazı Gönderim Tarihi: 20.02.2020, Yazı Kabul Tarihi: 30.05.2020

Giriş

Süryaniler varlıklarını dini temel üzerine konumlandırmakta ve gündelik hayattaki ritüellerini bu doğrultuda gerçekleştirmektedirler. Her toplumun içinde şekil aldığı ve geleneksel ritüellere dönüştürdüğü bir kültür söz konusudur. Bu toplumlar varlıklarını kendi inşa ettikleri kültür çerçevesinde sürdürmekte ve gündelik hayattaki ritüellerine bu yönde şekil vermektedirler. Literatürde Süryanilerle gerçekleştirilen çalışmaların çoğunun Süryanilerin kökenleri ve tarihleri, dinleri ve din adamları ile ilgili çalışmalar olduğu, Süryanilerin dinsel özellikleri ve kimliklerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Kültür kavramı ile toplumsal cinsiyet arasında doğrudan bir ilişki vardır. İnsanlık tarihi boyunca her toplumun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin oluşturduğu değer, norm ve anlamlar bütünü vardır, toplumsal cinsiyet rolleri de bu alışkanlıklar veya gelenekler neticesinde öğrenme ve öğretme şeklinde kazandırılır (Şahin ve Balta, 2019: 234). Bu araştırma özellikle kültürün insanlar aracılığıyla aktarılmasında cinsiyet olarak kadınların toplum tarafından kültürel atıfları içeren toplumsal cinsiyet rolleri aracılığıyla başat aktör olması durumundan yola çıkmaktadır. Çalışmada literatür taraması ve gerçekleştirilen görüşmeler ışığında, kültürel değerlerine bağlı ve bunu hayatlarının her noktasında yaşayan, Hristiyanlığı ilk kabul eden topluluklardan olan Süryanilerin mensubu olduğu dinlerinin kültürlerini nasıl şekillendirdiği, kültürün gündelik hayata etkisi, kadınların günlük sistemi üretme mekanizmaları ve gelecek nesillere nasıl aktarım sürecinin nasıl işlediğini göstermeyi amaçlaması açısından hem literatürdeki boşluğu doldurmak, hem de sonraki çalışmalara kaynaklık etmeyi hedeflemektedir.

Kavramsal Çerçeve:**Kültür**

Kültür, toplumsal bir grubun yaşamadaki bütün pratiklerini, yaşam biçimlerini kapsamaktadır. Kültürün merkezi, birbirleri ile iletişim halinde yaşamlarını sürdüren insanların yaşantılarını anlamlı kılmaya çalışmaları oluşturmaktadır. Kültür, toplumda insanların yaşam biçimlerine göndermede bulunmaktadır: Kültür, insanların yaşamlarında yer alan noktalardan nasıl giyindiklerine, evlilik geleneklerine, aile içerisindeki yaşantılara, çalışma örüntülerine, dinsel ritüellerine ve boş zaman içerisinde gerçekleştirdikleri etkinlikleri içine almaktadır (Akçiçek, 2013: 9).

Kültür, insanlar açısından doğal bir yönelim olarak dünyayı kendilerince anlamlandırma çabalarıdır. Bundan dolayı kültür insanlar için bir bilgi sürecini ifade etmektedir. Bu edinilen bilginin toplumdaki diğer insanlar ile paylaşımı kültürü anlamlı kılmaktadır.

Süryani Kültürü

“Süryani”; Türkiye, Irak, İran, Suriye, Lübnan, Hindistan gibi yerlere yerleşmiş, kökenini ise M.Ö 3500 yıl öncesine dayanan bir toplumu ifade etmektedir.

Süryanilerin Hristiyanlığı kabul etmeleri ile birlikte siyasi alandaki varlıklarını büyük ölçüde kaybederek, bu dinin sadık savunucuları olarak tarih sahnesinde yer almaya başlamışlardır. Süryanilerin kökenine değinildiğinde onların etnik kökenlerinden ziyade Süryanilerin geleneklerine uygun bir biçimde dini hizmetlerini yapan ve bunu yaparken de geleneklerine bağlı hareket eden kiliseler ve o kiliselerin mensuplarından bahsedilmektedir (Özcoşar, 2008: 27). Zaman içerisindeki bu dini yapılanma Süryanilerin toplumdaki yansımasını şekillendirmiştir.

Süryanilerin sosyal hayatlarından ve siyasi yapılanmalarından çok kilise tarihleri ön planda tutulmuştur. Ancak zamanla kiliseleri arasında siyasi ve farklı nedenlerden dolayı bir takım bölünmeler meydana gelmiştir. Bu durum Süryani toplumunu da etkisi altına almış ve birlik olmalarına engel olmuştur. Ancak bunun yanı sıra Süryaniler kendilerini kültürel olarak geliştirmeye devam etmişlerdir.

Kuramsal Çerçeve:**Harold Garfinkel’in Etnometodolojisinde Gündelik Hayat Kuramı**

Gündelik hayatı kültür ekseninde çerçevesinde ele alan ve içerisindeki bağlantıyı etnometodolojik yaklaşımla oluşturan etnometodoloji, toplumdaki üyelerin günlük eylemlerine ve etkinliklerine yüklemiş oldukları anlam ile ilgilenmekte ve bu eylemlerini nasıl anlamlandırdıklarına daha spesifik düzlemde odaklanan Garfinkel’in etnometodolojisinde gündelik hayat kuramı çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

Garfinkel’in yaklaşımı, her günkü yaşama dünyasını anlamak için, olduğu gibi kabul edilene, şüpheli olarak ele almaktır (Wallace ve Wolf, 2012: 359). Çünkü Garfinkel’in buradaki asıl amacı, toplumdaki bireylerin gündelik

yaşantılarında her zamanki durumlarını anlamlandırabilmek için, o durumlara birer problem olarak bakılması gerektiğidir. Bireyler gündelik olayları anlamlandırırken kendilerince ifadeler kullanırlar ve bu ifadeler bireylerin gündelik hayata uyumuna kılavuzluk eder. Etnometodolojiye göre; bu ifadelerin bireylerarası anlamlı olmasının nedeni bu olayların anında diğer aktörlerce de anlaşılır olacak şekilde üretilmesi ve algılanmasıdır. Düşünce ve yöntemlerin bilinmesi gündelik hayatta bireylerin kendilerince anlamlandırdıkları bu terimleri ve insanların kültürel normlarını nasıl keşfettiklerini anlamamızı, toplumun sıradan üyelerinin sağduyu faaliyetlerini, gündelik hayatın örtük kurallarını, doğasını ortaya çıkartmayı, anlamayı sağlar (Kaşıkçı, 2017: 162-163).

Bireyler toplumsal normları fark ederek durumdan anlam çıkardıklarında, toplumsal gerçekliği inşa etmektedirler (Wallace ve Wolf, 2012: 360-361). Garfinkel'in etnometodolojisindeki merkezi nokta olan refleksivite; olguların neden-sonuç ilişkisi içerisinde dönüşümlü olarak uygulanması anlamına gelmektedir. Toplumdaki bireyler hem kendi eylemlerini hem de toplumdaki diğer bireylerin davranışlarını, buldukları ortamı ve zaman dilimi gibi unsurları kendi denetimleri çerçevesinde tutmaktadırlar. Birey toplumda karşılaşmış olduğu her türlü dışsal etkenden, fiziksel her türlü uyarandan ve toplumdaki gelişmelerden etkilenmekte ve toplumu oluşturan failler olarak yorum getirmektedirler.

Özellikle etnik gruplar hakim kültür içerisindeki etkileşim sürecinin yaşanması dolayısıyla hem kendi kültürel kodlarının özgünlüğünün korunmasını hem de kendi kültürel değer yargılarının etki alanının daralmasını engellemek adına gündelik hayat ritüellerini kültürleriyle harmanlamaktadırlar.

Süryani Kültürü ve Kadınların Gündelik Hayatlarına Kültürel Yansıması

Süryanilikte İnanç ve İbadet Esasları:

Süryani geleneğinin inanç esasına göre kutsal kabul ettikleri kitap İncil'dir. Süryaniler için bu kutsal kitabın resmi olarak kabul edilmiş hali Pşitto adında Süryani çeviridir (Yeşil, 2002: 62-63). Süryaniler ölüme ve kıyamet gününe, kıyamette karşılaşacakları cennet ve cehenneme inanmaktadırlar. Süryanilere göre ölüm, vücuttaki canlı hücrelerin belli bir sebepten dolayı canlılığını yitirmesi ve bu hücrelerin temelinde olan can ve ruhun bedenden ayrılması demektir (Ayağ, 2014: 85).

Süryanilerin inanç esasları doğrultusunda gerçekleştirdikleri birtakım ibadetler söz konusudur. Bunlar içerisinde en önemli kabul edilen ibadet şekli namazdır. Süryanilerin Müslümanlardan farklı olarak namazlarında rükû bulunmamaktadır. Süryanicede namaz Slutho kelimesiyle ifade edilmekte ve dua anlamına gelmektedir (Kurnaz, 2009: 7).

Süryanilerin ibadet esasları içerisinde namaz kadar önemli kabul edilen bir diğer ibadet ise oruçtur. Süryani ibadet uygulamalarında; başka hiçbir toplumda görülmeyen, fazla sayıda ve uzun süreli oruç ve perhizler bulunmaktadır. Oruçlu günlerde hiçbir şekilde sıvı veya katı besin maddesi alınmaz ve gün doğuşundan, akşam duasına kadar tutulur. Perhizli günlerde sadece bitkisel gıdalar alınır, et yenmez, süt, tereyağı ve yumurta gibi hayvansal ürünler de kullanılmaz (Zafer, 2012: 82). Süryani Ortodoks Kilisesi'ne mensup Süryaniler, yıllık gelirlerinin yüzde onunu kiliseye bağışlarlar (Bilge, 1990: 79). Hac kelimesi yerine Kutsal Ziyaret anlamına gelen "SourtheKadišto" kelimesi kullanılmaktadır. Kudüs'ü ziyaret daimi olarak Paskalya Bayramı'ndan bir hafta önce gerçekleştirilmektedir (Küçük, 2008: 27).

Süryanilerin inanç ve ibadet esasları içerisinde yaşadıkları coğrafyayla etkileşime girmelerine engel oluşturacak bir yapıda değil aksine etkileşimi güçlendirecek düzeyde benzerlikler taşımaktadır. Gündelik hayatı şekillendiren ve yaşamları boyunca insanların hayatında gerçekleşen belli başlı evreler olarak tanımlayabileceğimiz; doğum, evlenme ve ölümün gerçekleşme biçimleri belirli adetlere, inançlar, dinsel bağlılıklara ve kültürlerin beklentilerine göre şekil almaktadır.

Süryanilikte Doğum Ritüelleri

Süryanilerin doğum esnasında, doğumdan önce ve sonra yaptıkları birtakım ritüeller söz konusudur. Süryani bir kadın çocuk sahibi olmak istiyorsa, adak adamakta ve kısırlığı gidermek için belli adetlere başvurmaktadır. Birçok toplumda olduğu gibi Süryanilerde de erkek egemen bir bakış açısına sahip olmalarından çocuğun kadından dolayı olmadığı düşünülmekte ve tedavi yolları aranmaktadır.

Süryanilerde hamile bir kadın, perhiz ve oruç konusunda kilisedeki din adamlarına danışmak zorundadır. Süryani kültürüne göre doğum sonrasında da belli başlı ritüeller söz konusudur. Bunlar arasında kadınların doğum yaptıktan sonra bebeklerinin göbek bağlarının çocuk sahibi olamayan kadının yıkanacağı kaba konularak hamile kalacağına inanılmaktadır. Bu ritüelin dini bir tarafı olduğu söylenese bile inanılarak uygulanan bir gelenektir.

Süryani halkını diğer halklardan ayıran bir diğer önemli özellik ise, Süryanilerin Hristiyanlığa inanmalarından dolayı doğan çocukları vaftiz etmesidir. Hristiyanlıkta sünnet yoktur, sünnetin yerini vaftiz almıştır. Çocuklar düzenli aralıklarla sekiz günlükten itibaren vaftiz edilmek üzere kiliseye getirilmektedirler.

Süryanilikte Evlenme Ritüelleri

Süryanilere göre evlilik, Kutsal Ruh'un iyiliği ve ruhanilerin dualarıyla gelecek nesillerin devamlılığını sağlamak amacıyla, çiftlerin kutsal bir biçimde bir araya geldikleri Süryani kilisesinin yedi gizinden birini ifade etmektedir (Özcoşar, 2006: 196). Evlenecek kızın ve erkeğin hem Süryani olması hem de Hristiyan olması gerekmektedir. Süryanilerde tek eşlilik esas olmakla birlikte zina ve ölüm dışında boşanma yasaktır. Süryanilerde, resmi nikah işleminden önce dini nikah kıyılmamaktadır.

Süryani toplumunda evliliğin kutsal olarak görülüp, kabul edilebilmesi için kilisenin evlilik için uygun görmediği durumlar şunlardır: Süt anneliği, süt kardeşlik, vaftiz kirveliği, nikah sağdıçlığı, yakın akrabalık ve en önemli kabul edilen dini farklılıklardır.

Süryanilerde düğün öncesi evlenme iki bölümden meydana gelmektedir. Bu nişan ve kına, nikah ve düğün bölümleridir. Evlenmek isteyen çiftlerin evliliklerine karar verildikten sonra damat adayı ve damadın ailesi gelin adayının evini ziyarete gitmektedir. Bu ziyaretten sonraki ziyarette hem gelinin hem de damadın vaftiz kirveleri yanlarında bulunmaktadır. Süryanilerde başlık parası uygulaması bulunmamaktadır. İsteme olumlu gerçekleştirildikten sonra erkek tarafı yanlarında getirdikleri haçı kıza takarlar (Küçük,2008: 37).

İsteme ve söz kesiminden sonraki aşama ise nişan aşamasıdır. Süryanilerde nişan törenine Yamino Töreni denilmektedir. Yamino töreninde Papaz, gelin ve damat adaylarına özel dualar okur. İki şahit huzurunda yüzükler takılır. Papaz, Yamino töreninde ebeveynlerin, iki şahidin ve misafirlerin huzurunda gelin ve damat adaylarından nişanın bozulmayacağı ve geri dönülmeyeceğine dair sözler alınır (Ete, 2010: 40).

Süryani kültüründe evlilik dini bir temele dayanmasından ve kutsal kabul edilmesinden dolayı önem teşkil etmektedir. Evlilik içerisinde erkek kadına kıyasla daha baskın bir konumdadır. Sadece kültürün etkisinden değil, dinin baskın durumundan dolayı erkek hem dinen hem de evlilik içerisinde daha ön plandadır. Kadının evlilikteki konumunu dinin yanında yaşadığı coğrafyanın kültüründen de etkilendiği bilinmektedir.

Boşanma ise dini açıdan yasak kılınmakta ve doğru bulunmamaktadır. Süryaniler kültürel baskının din ile birleşmesiyle boşanmanın kolaylıkla gerçekleştirilemediğini, bu durumun Süryanilerin yaşamış olduğu diğer ülkelere giderek gerçekleştirilebileceklerinden söz etmektedirler. Kadınlar boşanma konusunda önce dinlerini sonra da kültürlerini çiğneyemeyeceklerinin farkında olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Süryanilikte Ölüm Ritüelleri

Süryanilerde uygulanan ölüm merasiminin Hristiyanlığın kurallarına uygun olarak yapılmasına dikkat edilmektedir. Kişi öldüğünde önce papaz ardından da vaftiz ailesine haber verilir. Ölü haberini aldıktan sonra kilisedeki hizmetliler, kilisenin çanını üç kez art arda kısa aralıklar ile çalarlar. Başucuna İncil konulup, başında mum yakılır. Papaz veya rahip, cenazenin bulunduğu yere geldiğinde dua okur ve tütsü yakar. Ölü, kefen sarılmadan önce dini usullere uygun bir biçimde yıkanır. Eğer yıkanan ceset kadın ise, yıkandıktan sonra saçları tek parça olarak ya da ikiye ayırarak örülür ve desenli bir örtü ile örtülmektedir (Er, 2018: 54-55). Süryaniler, cesetleri yıkadıktan sonra beyaz renkteki kefenler ile kefenlenmektedirler. Cesedi yıkama işi yapıldıktan sonra tabuta konulmadan önce iç çamaşırları ve cesedin cinsiyetine uygun olan kıyafetler giydirilir ve ayaklarına çorapları geçirilir. Ayak başparmakları ise ip ile birbirine bağlanmaktadır (Ete, 2010: 53). Bu işlemler yapıldıktan sonra ceset kefenlenerek yüzü açık kalacak şekilde tabuta konulur ve kiliseye götürülür. Kilisede gerçekleştirilen cenaze merasiminden sonra mezara konulur. Mezarın üzerine ilk toprağı Papaz, dua ederek atar. Ölen kişiyi anmak için gerçekleştirilen ziyaretlerde mezarın başında tütsü yakılmakta ve toprak sulanarak temizlenmektedir. Ölen kişinin yakınları ise ölümünün üçüncü, dokuzuncu ve kırkıncı günleri mezarın başında yemek ve helva dağıtırlar ve bu dini bir zorunluluktur (Küçük, 2008: 39-40).

Süryanilikte Bayram ve Kutsal Günler

Süryanilerde oruç - bayram ilişkisi ile birlikte din ile toplumsal hayat bağdaştırılmakta, bayram Rabbani bayramlar ve Rabbani olmayan bayramlar şeklinde iki türlü gerçekleştirilmektedir:

Rabbani bayramlar İsa'nın doğumundan göklere çekilişine kadar olan olayları ve Meryem ve Kutsal Ruh ile ilgili yaşanmış olayları konu edinir (Küçük, 2008: 34). Rabbani bayramlarda ayinlere katılım sağlanmakta ve dünyevi işlerle uğraşılması zorunlu kılınmıştır. Süryaniler bayramlarda oruç ve perhizlerini

bozmakta ve en güzel yemekler yenilerek, temiz yeni kıyafetler giyilmekte ve cemaat hiçbir işle meşgul olmayarak birbirlerine tebrike gitmektedirler.

Rabbani olmayan bayramlarda, din ve kilisenin varlığında korunmasında etkin olan tarihi şahıs olan azizleri ve olayları anma şeklinde değerlendirilir (Ete, 2010: 64). Bu bayramlarda Rabbani bayramlardan farklı olarak ayinlere katılım sağlanmakta ancak dünyevi işlerle meşgul olmak engellenmemektedir.

Yöntem

Süryani toplumunun sosyolojik yapısının analizi için tarihsel kökeninin, kültürünün, inançlarının bilinmesi gerekmektedir. Topluların kültür ve medeniyetlerine katkıları yanında kendi kültürel öğelerini muhafaza ederek kendi kültürel dinamiklerini de canlı tutmakta, yaşatmaktadırlar. Bu çalışmada Süryaniliğin kültürel motiflerinin kadınların gündelik hayatlarına nasıl yansıdığına doğrudan gözlemlenebilmesi için yüzyıllar boyunca farklı dinden, dilden ve kültürden insanların bir arada yaşadığı, kültürel çeşitliliğin ortak bir yaşamsal örneğini sergileyen Mardin'in Midyat ilçesi araştırma bölgesi olarak seçilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler önceden belirlenmiş soruların sorulması ve bazı konulara değinilmesini içerse de görüşmecilerin bunların dışına çıkma özgürlüğü de vardır (Berg ve Lune, 2015:136). Araştırmada da katılımcıların gündelik hayatlarından, kültürlerinden farklı örneklerle açıklamaları görüşme notlarını zenginleştirmiş, araştırma bulgularını detaylandırmıştır. Çalışmanın örneklemini Midyat'ta yaşayan 20 Süryani kadın oluşturmaktadır. Araştırmada bir ağıdaki örnek olayla başlanıp, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı bir örnekleme (Neuman, 2008: 316) türü olan "kartopu örnekleme" ile kadınlara ulaşılmıştır.

Süryani kültürünün özellikleriyle kadınların gündelik hayat ritüel ve pratiklerine yansımalarını kültür ve gündelik hayat sosyolojisi açısından aydınlatmak amacıyla; katılımcıların demografik bilgileri, 'Aile kurumu' üzerine soruları özelinden kadınların evlenme yaşları, evlilik kararının alınmasındaki rolü, boşanmaya bakış açısı, Süryani bir kadın olarak kültürünün içerisindeki rolü cevaplar doğrultusunda yorumlanmıştır. Görüşmeyi yönlendirici sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler ana başlıklar kapsamında değerlendirilerek araştırma bulgularında ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan 20 katılımcının demografik verilerini özetleyecek olursak; görüşülen kadınlar arasındaki en düşük yaş 23, en yüksek yaş 93'tür. 2 katılımcı 23, 1 katılımcı 25, 1 katılımcı 27, 1 katılımcı 28, 4 katılımcı 31, 1 katılımcı 34, 2 katılımcı 36, 1 katılımcı 39, 1 katılımcı 40, 1 katılımcı 48, 1 katılımcı 54, 1 katılımcı 55i, 1 katılımcı 57 ve 1 katılımcı 93 yaşındadır.

Eğitim durumlarına bakıldığında; 1 katılımcı okur-yazar değil, 8 katılımcı ilkökul mezunu, 2 katılımcı ortaokul mezunu, 7 katılımcı lise mezunu ve 2 katılımcı üniversite mezunudur. Katılımcıların mesleki durumlarına bakıldığında ise 14 katılımcının ev kadını, 1 katılımcının direksiyon hocası, 2 katılımcının kuyumcu, 1 katılımcının güzellik uzmanı ve 1 katılımcının mal (kumaş) kontrolcüsü mesleğini yaptığı, kadınların büyük çoğunluğunun istihdama katılmadığı görülmektedir.

Aile kurumu başlığı altında evlenme biçimi, evlenme yaşı, evlenme kararı, boşanmaya bakış, ailede karar almış biçimi ve çocuk sahibi olmada cinsiyetin önemi alt başlıklarında değerlendirilmiştir.

Aile Kurumuna İlişkin Sorular

Tercih Edilen Evlenme Biçimi

Evlilik, yeni bir ailenin kurulması ve her kültürden canlılık çoğalıp neslinin devamını sağlaması açısından gerçekleştirdiği, insan hayatının dönüm noktalarından biridir. Evliliğe giden yol olarak görülen eş seçme süreci kültürden kültüre çeşitlenen bir olgudur. Eş seçimi kişinin özgürce "aşk" temeliyle olabileceği gibi, ailenin ve sosyal çevrenin kararı ya da baskısıyla da olabilmektedir. Özgürce eş seçimi daha çok gelişmiş diye nitelendirilen endüstri toplumlarında görülürken, geleneksel değerlerin baskın olduğu toplumlarda bireyler istediği eşi seçme konusunda kısıtlanabilmektedirler (Karadağ Aksoy, 2019: 32).

Eş seçiminde öne çıkanlar arasında görücü usulü evlilik önemli bir yer tutmaktadır. Gelenekselliğin ağır bastığı yörelerde görülen bir evlenme biçimidir. Bu evlenme biçiminde kız seçme girişimi, doğrudan doğruya evlenecek gencin annesi, babası veya diğer yakınları tarafından başlatılmaktadır. Gencin kızı beğenmesi yeterli değildir, diğer aile bireylerinin de onayını alması gerekmektedir (Sezen, 2005: 186).

Geleneksel toplumlardaki evlenme biçiminin genellikle görücü usulü olduğu görülmektedir. Kültürel yapının da etkisiyle bireyler eş seçiminde sadece kendi iradeleri ile hareket etmemekte ailelerinin de yönlendirmesi ile evliliklerini gerçekleştirmektedirler. Süryani kültüründe eş seçiminde akraba evliliğinin tercih edilmemesi ve yaşadıkları toplum içerisinde azınlıkta olmalarından dolayı sadece kendi kültüründen ve dininden bireyler ile evlendikleri ve bunu ailelerin desteği ile gerçekleştirdikleri görülmektedir.

‘Biz eşimle görücü usulü aileler uygun görerek tanışıp, evlendik. Eşim iyi biriydi severdim onu. Şimdiki çocuklar kendileri bulup evleniyorlar bizim zamanımızda gezmek ayıptı.’ (evlenme yaşı: 18, ev kadını, okuma-yazması yok).

‘Görücü usulüyle evlendik. Yani eş, dost tavsiye etti bizi tanıştırdılar sonra da evlendik.’ (evlenme yaşı: 29, ev kadını, ilkokul mezunu).

‘Ailemin uygun gördüğü biriydi eşim, görücü usulüyle bizi görüştüler ve biz de kabul ettik, evlendik.’ (evlenme yaşı: 19, ev kadını, ilkokul mezunu).

Eş seçiminde tercihler, toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişmektedir ve bazı faktörlere bağlıdır. Bunlar etnik köken, yaş, eğitim durumu, fiziksel özellikler, çiftler arasındaki düşünce benzerliği ve kişilik özellikleri, yerleşim yeri gibi faktörlerdir. Özellikle modernleşme ile birlikte toplum yapısında meydana gelen gelişim ve değişimler sonucu bireyler eş seçiminde özgür davranabilmektedir. Bununla birlikte, özgür iradeleri ile seçilen eşler, çoğunlukla bireyin kendi toplum yapısına ve kültürel yaşamına uygundur (Karadağ Aksoy, 2019: 34).

Modernleşme ile bireyler geleneksellikten uzaklaşmakta ve birçok konuda olduğu gibi eş seçiminde de kendi iradeleri ile hareket etmektedirler. Evlenme kararı alan bireyler görüşerek, severek, tanışarak evlenmeyi tercih etmekte ve ailelerini kendi kararlarını verdikten sonra devreye koymaktadırlar. Süryani bireyler evlenme kararını alırken kesin bir çizgi ile severek evlenmeyi gerçekleştirmeyi zorunlu görmemekle birlikte görücü usulünün yanında kendileri tanışarak, severek evlenmeyi de desteklemektedirler. Bu eş seçiminde severek evlenme kararı alan bireyler kendi kültürleri ve dinine mensup olan bireylerle sınırlandırmaktadır.

‘Burada zaten azınlığız ve eşimi tanıyordum. Görüşmeye başladık ve severek evlendik.’ (evlenme yaşı: 22, kuyumcu, lise mezunu).

‘Eşimle biz komşuyduk, birbirimizi görüyorduk. Sonra birbirimizi sevdik, görüşmeye başladık, birbirimizi tanıdık ve sonra evlendik.’ (evlenme yaşı: 27, ev kadını, ortaokul mezunu).

‘İkimizde aynı üniversitede okuyorduk, ortak arkadaşlarımız vardı. Sonra birbirimizi gördük, tanıdık falan evlendik okul bitince.’ (evlenme yaşı: 22, ev kadını, üniversite mezunu).

‘Ben çalışıyordum eşim de çalışıyordu ortak arkadaşlarımız vardı öyle bir gün tanıştık sevdik birbirimizi evlenmek istedik.’ (evlenme yaşı: 25, güzellik uzmanı, lise mezunu).

‘Zaten birbirimizi tanıyorduk burada belli başlı Süryani kaldık zaten. Arkadaşlar aracı oldu, aileler girdi araya severek evlendik.’ (evlenme yaşı: 22, ev kadını, lise mezunu).

Görüşmelerde de görüldüğü gibi kadınların evlilik tercihleri görücü usulünden zamanla severek, tanışarak evlenmeye bırakmıştır. Aralarında hala genç yaşta olduğu halde görücü usulü olarak evlenmeyi tercih edenler de bulunmaktadır. Kültürleri ve mensup oldukları din itibari ile Süryani kadınlar evlenme kararını alırken kendi kültüründen ve dininden olan Süryani erkekler arasından tercih yapmakta, bu sınırdan dışarı çıkmamaktadırlar. Evlilik kararı ve evlenme biçiminde dinin kılavuzluğu söz konusu olmakla birlikte, kültürel değerleri gereği de akraba evliliğini gerçekleştirmemektedirler. Bu şekilde bireyler etnometodolojik açıdan toplumsal normları fark ederek durumdan anlam çıkarmakta ve toplumsal gerçekliklerini inşa etmektedirler.

Evlenme Yaşı

Türkiye’de kadınların evlenme yaşı yaşadıkları coğrafi bölgenin kırsal ya da kentsel olmalarından dolayı farklılık göstermektedir. Kırsal bölgelerde kente kıyasla kadınlar daha erken yaşta evlenmektedir. Ancak coğrafi bölge sadece belirleyici etken olmamaktadır. Kadınlar içinde yaşadıkları toplumun kültürüne, gelenek ve göreneklerine, dini inançlarına göre de erken evlenmektedirler. Süryani kültürü ve dini inanışları kadınların evlenme yaşlarına yön vermektedir. Doğdukları topraklar olmasından dolayı Mardin’in Midyat ilçesinde ve köylerinde yaşayan katılımcılar ile görüşme sağlanmıştır. Evlenme yaşları 16-29 arasındadır.

Görüşülen kadınlar arasındaki en düşük yaş 23, en yüksek yaş 93’tür. 2 katılımcı 16, 2 katılımcı 17, 3 katılımcı 18, 1 katılımcı 19, 2 katılımcı 21, 5 katılımcı 22, 1 katılımcı 24, 1 katılımcı 25, 1 katılımcı 26, 1 katılımcı 27, 1 katılımcı 29 yaşında evlenmiştir.

Süryani kadınlar geleneksel bir toplumda yaşamalarından dolayı ve kültürlerinin de uygun gördüğü üzere erken yaşta evliliği tercih etmekte ve almış oldukları eğitimin sınırı yönüyle de evlenme yaşları erkene çekilmektedir. Eğitim düzeylerinin lise ile sınırlı kalmasından dolayı liseden sonra kadınlar evlenmeyi tercih etmektedirler ve bu durum toplumda erken yaşta evlilik olarak algılanmamakta normalleştirilmiş kültürel bir düzen olarak sürdürülmektedir.

Evlenme Kararı

Evlenme kararı verilirken bireylerin kendi istekleri ve ailelerinin de destekleri ile gerçekleştirmesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak bu durum Türk toplumunda devamlı olarak bu şekilde gerçekleşmemektedir. Geleneksel toplumlarda ve aile yapılarında görüldüğü üzere evlenme kararının alınması ve eşlerini tercih etme süreçleri kişilerin aile büyükleri ve mensubu oldukları grup tarafından belirlenmektedir. Evlenme kararı aile büyüklerinin ve toplumdaki gruplar tarafından görücü usulü olarak verilirken, bireylerin kendi isteklerine göre tanışarak, seveerek de verilmektedir.

Türk toplum yapısında da görüldüğü üzere erkek egemenliğinin baskın olduğu ataerkil yapılanma kuşaklararası süreklilik sağlamaktadır. Bu baskın yapının içerisinde babanın rolü ve kararları önem teşkil etmektedir. Birçok konuda olduğu gibi evlenme kararının verilmesinde de baba aktif rol oynamaktadır. Geleneksel toplumlarda görüldüğü üzere kızı babasının uygun gördüğü kişi ile itiraz etmeden evlenmeyi kabul etmektedir. Görüşmelerde de Süryani kadınlar evlenme kararlarını babalarının uygun gördüğü kişi ile gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler.

‘Ben evlendiğimde ya 18 ya da 20 yaşındaydım. Aslında torunlarım da diyor geç evlenmişsin biz senden erken evlenmişiz diye. Ama neden hatırlamıyorum o dönem babam öyle uygun görmüştü. Evlenme kararını zorla yapmadı ailem ama eşimi kendim bulmadım. Ailem uygun gördü bende kabul ettim.’ (evlenme yaşı: 18, ev kadını, okuma-yazması yok).

‘16 yaşında evlendim. Bizim kültürümüzde erken yaşta evlenilir. Evlenme kararını kendim vermedim. İstediler oldu işte.’ (evlenme yaşı: 16, direksiyon hocası, üniversite mezunu).

‘Evlendiğimde 21 yaşındaydım. Yaşıt olan arkadaşlarım o dönem benden erken evlenmişlerdi. Yani evlenme kararını kendim verdim. Eşim önce görüp beğenmiş aileler de uygun görünce ben de kabul ettim.’ (evlenme yaşı: 21, ev kadını, ilkokul mezunu).

‘17 yaşındaydım evlendiğimde. Yani babam uygun dedi bende eşimi gördüm kabul ettim kendim istedim evlenmeyi.’ (evlenme yaşı: 17, ev kadını, ilkokul mezunu).

‘17 yaşında evlendim. Görücü usulü olunca insan evlenince sevmeye başlıyor ama kendi isteğimle evlendim.’ (evlenme yaşı: 17, uçak bakım elemanı, ilkokul mezunu).

Evlenme kararının alınışında ailelerin özellikle babanın baskın olmasının yanında kadınların evlenme kararını kendi istekleri doğrultusunda aldıklarını ve eşlerini seveerek, tanıyarak, görerek seçtiklerini de belirtmektedirler. Bu kararı alış aşamasında eşlerini aynı dinden ve kültürden olduğu için ve tanımlarından dolayı seçtiklerini belirtmektedirler.

'22 yaşında evlendim. Eşimi kendim tanıdım, sevdim ve kendi isteğimle evlenmek istedim. Ailelerde destekçimiz oldu.' (evlenme yaşı: 22, kuyumcu, lise mezunu).

'24 yaşında evlendim. Evlenme kararını eşimle birlikte verdik yani öyle ailem baskı yapmadı. Biz söyledik hemen nişan yapıldı zaten.' (evlenme yaşı: 24, kuyumcu, lise mezunu).

'Ben aslında geç evlendim. Evlendiğimde 29 yaşındaydım. Ama yaşıyor diye kimse zorlamadı, eşimle kendim isteyerek evlendim.' (evlenme yaşı: 29, ev kadını, ilkokul mezunu).

'22 yaşındaydım yeni evlendim zaten. Tabii eşimle severek evlendik. Aramızda buna modern görücü usulü diyoruz.' (evlenme yaşı: 22, ev kadını, üniversite mezunu).

Görüşmelerde görüldüğü gibi kadınlar görücü usulü de olsa tanışarak da olsa evlenme kararını kendilerinin verdiğini belirtmektedirler. Süryani kadınların yaşadıkları coğrafyada azınlıkta olmaları ve evlenilecek kişinin Süryani olması durumu evlenme tercihlerinde sınırlılık yaratsa da süreç içerisinde zorlamanın söz konusu olmadığı ifade edilmiştir.

Boşanmaya Bakış Açısı

Günümüzde boşanma kararı evlilik kararı gibi doğal karşılanan bir olgu konumundadır. Bireyler evliliklerine son vermek için hukuki yönden gerekli işlemler gerçekleştirmekte ve evliliklerine son vermektedirler. Zaman içerisinde boşanmanın toplum tarafından kabul görmesi boşanmayı kolay kılmakta ve gerçekleştirilmektedir. Boşanma kararı tıpkı evlenme kararı gibi her zaman evli bireylerin tercihine bırakılmamaktadır. Boşanma geleneksel birçok toplumda ayıplanmakta, kınanmakta ve doğru karşılanmamaktadır. Gelenekselliğin yanında dini faktörlerde boşanma kararına yön vermektedir. Birey yaşadığı toplumdaki kalıplara karşı gelemediği için evliliğini sürdürülebilmekte boşanma kararını söylemekten öte düşünmekten bile çekinebilmektedir. Görüşmelerde Süryani kadınların belirttiği üzere boşanma dini yönden karşı gelinen bir durum olarak karşılanmakta ve asla desteklenmemekle birlikte belirli ciddi gerekçelerin olması doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

'Boşanmak ne benim zamanımda ne de şimdi biz Süryanilerde yok. Bizde zina olmadıkça boşanma olmaz, dinimize uygun değil. Benim eşim vefat etti ben onun üstüne kimseyle evlenmedim.' (evlenme yaşı: 18, ev kadını, okuma-yazması yok).

'Boşanmaya kesinlikle karşıyım. Zaten boşanmak istesek de boşanamayız. Biz dinimize bağlı bir toplumuz ve dinimiz de boşanmaya karşı bunu çiğneyemeyiz.' (evlenme yaşı: 22, kuyumcu, lise mezunu).

'Şimdi bak her evlilikte kavga var, küslük var demi. Benimle eşimle de oluyor ama anlaşılmadık, yapamadık boşan, git başkasıyla evlen olur mu? Ama ben ya da eşim başkasıyla aldatırsa işte o zaman kilise boşanmayı uygun görebilir. Yani kısaca boşanmak güzel değil, desteklenmemeli.' (evlenme yaşı: 21, ev kadını, ilkokul mezunu).

'Şimdi ne kadar okursanız okuyun, nerede yaşarsanız yaşayın herkesin bir geleneği, inancı vardır. Bizi araştırdığında görmüşsündür bu kırmızı çizgimiz boşanmaya hepimiz karşıyız. Dinimizin bize yasak kıldığı o çizgiyi geçmeyiz.' (evlenme yaşı: 22, ev kadını, lise mezunu).

Garfinkel etnometodolojisini ele alırken, toplumdaki faillerin yaşadıkları toplumda aktif olarak bilgi birikimine sahip olduklarını ve bu bilgiler ışığında eylemlerine yön verdiklerini belirtmektedir. Süryani kadınlar da toplumda uygulanan kültürlerine hâkim konumda bulunmakta ve eylemlerini bu bilgiler ışığında gerçekleştirmektedirler. Garfinkel'e göre; toplumdaki bireylerin gündelik yaşantılarında her zamanki durumlarını anlamlandırabilmek, anlam atfedilmek için o durumlara birer problem olarak bakılması gerekmektedir. Görüşmelerde kadınların bireysel değerlendirme süzgecinden geçirmek yerine geçmişten süregelen davranış ve yaklaşımları sürdürmelerinin çok daha yaygın olduğu görülmektedir.

'Burada boşanma yok. İzin verilmez. Yasak yani. Ama ben İsveç'e gittim, yerleştim ve boşandım geldim. Başka türlü boşanmama kilisede, çevrede karşı çıkardı.' (evlenme yaşı: 16, direksiyon hocası, üniversite mezunu).

'Boşanmaya tüm Süryaniler gibi bende karşıyım. Biz de boşanma yasak, hem kadına hem erkeğe fark etmez. Yasak olanı ben de yapmak istemem. Ama artık Avrupa'ya gidip boşananlar olmaya başladı. Burada yapamazlar.' (evlenme yaşı: 27, ev kadını, ortaokul mezunu).

Görüşmelerde görüldüğü gibi Süryani kadınların boşanmaya sıcak bakmamasının, karşı çıkmasının en temel sebebi dinen yasak olmasından kaynaklanmaktadır. Geleneksel toplumdaki kalıpların yanında dini faktörlerinde etkisi burada baskın bir biçimde kendini göstermektedir. Süryani kültüründe boşanma normalleştirilmemiş bir durum olarak karşımıza çıkmakta dinin bu kültür için ne kadar önem teşkil ettiğini göstermektedir. Süryani kadınlar boşanmak isteseler bile bunu gerçekleştiremeyeceklerini bildiklerinden dolayı boşanmayı gündelik hayatlarında zorunlu olmadıkça gündeme almak istememektedirler.

Ailede Kararların Alınış Biçimi

Kararların alınış biçimi ailenin yapısı hakkında önemli bilgi kaynağıdır. Geleneksel aile yapılarında babanın baskın olduğu daha ataerkil bir yapının olduğu görülmektedir. Ataerkil yapılanmadan dolayı erkek karar aşamasında aktif rol oynamakta ve kadınlar arka planda bu kararlara uymak zorunda kalabilmektedirler. Bunun yanı sıra eşlerin ortak hareket ettikleri durumlarda söz konusudur. Kimi aile içerisinde babanın baskın olduğu, kiminde annenin baskın olduğu, kimin de ise ortak bir karar alındığı görülebilmektedir. Bu farklılık içerisinde bulunduğu topluma, kültüre, geleneklere ve dine göre değişiklik gösterebilmektedir. Süryani kültürüne bakıldığında büyük çoğunluğunun aile içi karar mekanizmasında erkeklerin baskın olmadıkları, karar alma mekanizmasının eşitlikçi olduğu ifade edilmiştir.

'Eşimle ben her kararı ortak verirdik. Öyle ben oturur her şeyi eşim yapmazdı. Tabi ki sadece onun ya da benim yaptığım şeyler oldu ama genelde ortak olurdu.' (evlenme yaşı: 18, ev kadını, okuma-yazması yok).

'Genelde eşimle ortak karar veriyoruz ama bazen eşimin tek başına karar verdiği de oluyor. Ben buna kızmam çünkü bazı şeyler bana gereksiz gelir eşim halleder onu. Ama öyle benim dediğim olacak diye bir şey yok aramızda.' (evlenme yaşı: 24, kuyumcu, lise mezunu).

'Ortak alırsız kararları ama her ailede var zaten erkek karışır bazen de kadın. Ama kadınlar her zaman daha uyumlu o yüzden sıkıntı çıkmıyor.' (evlenme yaşı: 29, ev kadını, ilkokul mezunu).

'Aslında Süryani birçok ailede kararlar ortak alınır. Mesela eşimle ben de bu konuda tartışmayız, konuşur karar veririz.' (evlenme yaşı: 19, ev kadını, ilkokul mezunu).

'Duruma göre değişir. Bazen eşim kendi aklına yatanı bana söylemez, yapar. Bazen bana danışır yani ortak işte öyle illa benim dediğim olacak değil.' (evlenme yaşı: 21, ev kadını, ilkokul mezunu).

Görüşmelerde bazı kadınların baskın konumda olduğu, aile içi birçok kararın alınmasında eşlerinin dahil olmasına müsaade etmedikleri ve hatta bazı erkeklerin isteyerek bu karar aşamasını kadınlara teslim ettikleri de görülebilmektedir. Erkeğin çoğunlukla dışarıda bulunmasından dolayı kadınların eşlerinin birçok konudan haberdar olmadıkları ve kararın alınışı ve sorumluluğunun kendilerinde olduğunu belirtmeleri etnometodolojik açıdan eylemin, kesinlikle ve sadece rasyonel olarak açıklanabilir olduğu ölçüde rasyonel olarak alınmasının göstergesi niteliğindedir. Toplumsal yapı değişmeden dönemsel koşullarda yaşanan değişim de süreç içerisinde farklılaşmalar yaratabilmektedir.

'Genelde bana aittir. Eşim çalışıyor, ben evdeyim, çocukta yanımda. Öyle olunca sorunları gelip bana bırakır, ben karar veririm.' (evlenme yaşı: 21, ev kadını, ilkokul mezunu).

'Bana ait genelde. Bence her ailede kadına ait. Erkekler ben de dese de kadınların sözü daha çok geçiyor.' (evlenme yaşı: 27, ev kadını, ortaokul mezunu).

'Eşim uzun yola gidip geliyor tır şoförlüğü yapıyor. Evde çok sık bulunmuyor o yüzden her şey gelip bana dayanıyor ve ben karar veriyorum.' (evlenme yaşı: 17, uçak bakım elemanı, ilkokul mezunu).

Ataerkil yapı içerisinde görüldüğü üzere erkek evlilik içerisinde aktif rol oynamakta ve kadınlar bu aktifliğin içerisinde kararların uygulama aşamasında rol almaktadırlar. Birçok konuda karar aşamasını eşlerine teslim eden kadınlar bu durumu zamanla normalleştirmekte ve bunun bir yük olduğunu düşünmektedirler. Erken yaşta evlilik yapmalarından ve eşlerinin boyunduruğu altında kalmalarından dolayı karar aşamasının eşlerinde olduğunu kabul etmektedirler.

'Biz de genelde eşimin dediği olur. Ben evlendiğimde küçüktüm öyle sesim çok çıkmazdı eşim de alıştı benim böyle olmama o zamandan bu zamana eşimin dediği oluyor.' (evlenme yaşı: 17, ev kadını, ilkokul mezunu).

'Bilmem düşünmedim ama genelde eşim benden daha baskın evde.' (evlenme yaşı: 18, ev kadını, ilkokul mezunu).

'Ben kafamı öyle çok yormam. Eşim karar verir.' (evlenme yaşı: 17, ev kadını, ilkokul mezunu).

Görüşmelerde görüldüğü üzere Süryani kadınların aile içerisindeki karar mekanizmaları farklılık göstermektedir. Genel olarak kararların ortak verildiğini böyle bir ayrım ve baskınlığın olmadığını belirten kadınların aksine kararların sadece eşlerine ait olduğunu ve bu konuda kendilerini yormadıklarını düşünenlerde bulunmaktadır. Kültürel olarak yaşadıkları çevreden etkilenen ve dinin etkin rol oynadığı Süryanilerde kadınların bakış açıları çevresel etkenlere göre şekil alabilmekte ve içinde yaşadıkları koşullara göre normalleştirmektedirler.

Çocuk Sahibi Olmada Cinsiyetin Önemi

Aileler çocuk sahibi olmak istediklerinde çevresel etkenlerin, toplumsal baskının, kültürün ve geleneklerin, din gibi faktörlerin etkisiyle çocuklarının kız ya da erkek olmasının onların hayatları için bir önem teşkil etmeye başlamaktadır. Geleneksel toplumlarda erkek çocuğuna bakışın kız çocuğuna bakıştan farklı olması ve algılanmasından dolayı kadınlar zor duruma düşürülmektedir. Süryani toplumunda kadınların çocuk sahibi olmada cinsiyete erkekler kadar önem vermediği görülmekte ve eşlerinin isteği doğrultusunda erkek çocuğu doğurabilmek için çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Erkeklerde kimi kız çocuğuna daha fazla önem verirken kimi toplumun baskısından yola çıkarak erkek çocuğuna sahip olmak istemektedirler.

'Eşim kız çocuklarını daha çok severdi. Hem kızlarım hem oğullarım oldu ama hepsi kız olsaydı gene de bir şey olmazdı. Biz de sizin gibi erkek çocuk olsun diye bakılmıyor.' (evlenme yaşı: 18, ev kadını, okuma-yazması yok).

'Hayır. Benim için hiç önemli değil. İki kızım var hiç erkek çocuğum olsun demedim, demem. Buna genelde Müslümanlar önem veriyor bence.' (evlenme yaşı: 16, direksiyon hocası, üniversite mezunu).

'İnanın hiç fark etmez. Hatta bizim ailede kızlar daha çok seviliyor. Anne-babaya destek olarak görülüyor. O yüzden çocuğum olursa ne eşim ne çevre ne de ben cinsiyete bakmayız.' (evlenme yaşı: 22, kuyumcu, lise mezunu).

Süryani kadınların çocuk sahibi olmasında cinsiyete eşlerinin ve toplumun önem verdiğini aslında kız çocuklarının onlar için bir destek durumunda olduğunu belirtmektedirler. Ancak geleneksel toplumlarda erkek çocuğunun soyun devamlılığı için gerekli olduğu görüşünden yola çıkılarak erkek çocuğuna önem verilmekte ve kadına bu konuda baskı uygulanmaktadır.

‘Genelde toplumda erkek çocuğu istenir, ben kız çocuklarını severim. Ama bazen Süryanilerde de keşke erkek olsaydı deniyor. Bu kültürle alakalı bir şeydir.’ (evlenme yaşı: 29, ev kadını, ilkokul mezunu).

‘Şu an kızımız var sadece. Ben kızım olsun, destekçim olsun, yardım etsin, derdime ortak olsun istedim. Kızlar başka yardımsever, merhametli oluyor. Oğlanı durdurmak daha zor oluyor. Eşim öyle kız, erkek fark etmez ama babalar genelde erkek istiyor. Çünkü çevresi, ailesi hep öyle diyor da ondan.’ (evlenme yaşı: 27, ev kadını, ortaokul mezunu).

Süryani kadınları çocuklarının cinsiyetinin kendilerinden ziyade eşlerinden kaynaklı ortaya atıldığını ve bu durumu çevrelerinin baskısı ile arttığını belirtmektedirler. Kadınlar çevrenin kültürel olarak erkek çocuğuna yüklediği anlamın daha önemli olduğunu ve erkeklerinde bu durumdan etkilenerek eşlerine baskı yaptıklarını belirtmektedirler.

Garfinkel’in etnometodolojisinde, gündelik yaşamımızda bireyler için yaşanan şeyler kişilerin bile farkında olmadıkları anda anlamlı bir hale dönüşmektedir. Bunun sebebi ise, toplumda yaşanan olayların diğer bireyler tarafından da anlamlandırılacak şekilde algılanmasının sağlanmasından kaynaklanmaktadır. Buradan yola çıkılarak görüldüğü üzere Süryani erkeklerinin çocuklarının cinsiyetlerinde toplumda var olan ve anlamlı kılınan değerler doğrultusunda harekete geçtikleri ve sorumluluğu eşlerine yükledikleri görülmektedir.

‘2 tane kızım var. Bir çocuğum daha olsa gene kızım olsun isterdim. Eşim kız çocuklarını çok seviyor ama çevreden aileler falan gençsiniz bir de erkek çocuğunuz olsun diyor zorunluluk gibi sanırım bu düşünce daha yıkılmamış.’ (evlenme yaşı: 26, ev kadını, lise mezunu).

‘Şimdi hem kızım hem oğlum var. Eşim için de benim için de bir önemi yok cinsiyetinin ne olduğunun. Eğer ki oğlum olmasaydı hem ailelerimiz hem çevre baskı yapardı erkek çocuğunuz olsun diye.’ (evlenme yaşı: 17, uçak bakım elemanı, ilkokul mezunu).

‘Ben kızlarımın olmasını isterdim hep. Kızım da var oğlum da var ama kızlarım hep bana destekçidir. Ama eşim de ailesi de hep erkek olsun isterdi. Sana dayanak olur derlerdi eşime.’ (evlenme yaşı: 18, ev kadını, ilkokul mezunu).

‘3 çocuğumda erkek ama bir çocuğum daha olsa kızım olsun isterdim. Eşim için de bunun bir önemi yok belki de erkek çocuğu olduğu için sesini çıkarmıyordur. Toplumumuzda erkek çocuklarına daha çok seviniliyor sanki oysa kızı olan yaşıyor. Bu anlayış yıkılmalı artık kızı erkeği kalmadı.’ (evlenme yaşı: 25, güzellik uzmanı, lise mezunu).

Görüşmelerde görüldüğü üzere Süryani kadınların çocuk sahibi olmada cinsiyetin bir önemi yokken, erkeklerde durum farklılık göstermektedir. Erkekler yaşadıkları toplumun bakış açısına göre hareket etmekte ve erkek çocuğuna daha büyük anlamlar yüklemektedir. Geleneksel toplumlarda erkek çocuğu bir dayanak olarak görülmekte ve neslin devamlılığı açısından önemli kabul edilmektedir.

Sonuç

İnsanların hayatlarında dönüm noktası olarak kabul edilen belli evreler vardır. Bu evreler; doğum, evlenme ve ölüm olarak gerçekleşmektedir. Bu evrelerin gerçekleşme biçimleri belirli adetlere, inançlara, dinsel bağlılıklara ve kültürlerin beklentilerine göre şekil almaktadır. Görüşmelerde Süryani kadınların gündelik hayatlarına ilişkin genel ifadelerinde Garfinkel’in “öznelerin aktif eylemlerinin en önemli dayanağının sağduyusal bilgidir. Bu bilgi toplumun üyelerini salt yapının veya sosyal sistemin taşıyıcısı pasif varlıklar olmaktan çıkararak, kendi varlığına ve ilişkili olduğu dünyaya dair bilgisi, birikimi ve bir görüşü olan aktörler olarak kavrar” (Binay ve Tatlıcan, 2018: 218-219) tanımlaması karşılık bulmaktadır.

Sağduyusal bilgiyi görüşmelerden örneklendirecek olursak; Süryani kadınların çocuk sahibi olmak istediklerinde, adak adadıkları ve kısırlığı gidermek için belli adetlere başvurdıkları görülmektedir. Toplumda çocuğun kadından dolayı olmadığı düşünülmesi, tedavi yolları aranması, çocuklarının cinsiyetlerinin eşleri, aileleri, çevreleri ve toplum tarafından önemli olması ve erkek çocuklarının tercih edilmesi gündelik hayatı inşa

eden sağduyusal bilginin devamlılığını göstermesi açısından önemlidir. Toplumsal hayatta kadınların kendi varlığına dair bilgisini de bu şekilde kavraması durumu söz konusu olmuştur.

Evlilik Süryaniler için kutsal kabul edilmekte ve bu noktada da dine bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Süryanilere göre, evlenecek kişilerin arasında herhangi bir akrabalık ilişkisi bulunmamalı, ergenlik çağına gelmiş kız ve erkeğin nikahları toplumda kabul gören bir ruhani tarafından kıyılmalıdır. Evlenecek kızın ve erkeğin hem Süryani olması hem de Hristiyan olması gerekmektedir. Süryanilerde tek eşlilik esas olmakla birlikte zina ve ölüm dışında boşanma yasak kabul edilmektedir. Bu şekilde etnometodolojik açıdan toplumsal normlara anlam atfedilerek, toplumsal gerçeklik inşa edilmiştir. Evlilik içerisinde erkek kadına kıyasla daha baskın bir konumdadır. Sadece kültürün etkisinden değil, dinin baskın durumundan dolayı erkek hem dinen hem de evlilik içerisinde otorite konumundadır.

Süryani kültürü ve dini inanışları kadınların evlenme yaşlarında da belirleyiciliğini korumaktadır. Toplumda erken evlilik olarak algılanmamakta normalleştirilmiş kültürel bir düzen olarak sürdürülmektedir. Görüşmelerde evlenme kararı her zaman Süryani kadınların kendi iradeleriyle değil, özellikle görücü usulü evliliklerde babalarının uygun gördüğü kişi ile evlendirilmesi biçiminde olabilmektedir.

Süryani toplumunda kadınlar erkeklerden geri planda tutulduklarını ve eğitim olanaklarından erkekler kadar yararlanamadıklarını belirtmektedirler. Bu durum ataerkil sistemin sadece karar mekanizmasında değil aynı zamanda sunulan fırsatlarda da var olduğunu, cinsiyet eşitsizliğinin devamlılığında önemli rol oynadığını göstermektedir. Eşitsizliğin devam ettirilmesinin temelinde ayrıca kültürel olarak ayıplanma, dışlanma, yadırganma gibi durumlar da yatmaktadır.

Süryani kadınları erken yaşta evlenip, çocuk sahibi olduktan sonra çoğunlukla eşleri, aileleri ve çevreleri müsaade etmediğinden çalışma hayatına katılmadıklarını belirtmektedirler. Bu durum kadının ekonomik olarak eşine bağımlı olmasını ortaya çıkarmaktadır. Kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleriyle (kadın aile kurumunu ayakta tutmalı, çocukları büyütmeli ve ev içi sorumluluklarını yerine getirmeli vb.) kamusal alandan soyutlanıp, özel alana hapsolmaktadırlar. Görüşmelerde çalışma hayatında yer alan birkaç kadın katılımcının da ancak kendi Süryani çevrelerinde iş imkanı bulabildiklerini ifade etmesi dikkat çekicidir.

Garfinkel etnometodolojisinde, gündelik hayata anlam getirilebilmesi için gündelik hayat içerisindeki gerçekleşen etkinliklere bakılmalıdır. Gündelik hayatın içerisinde olması istenilen belirli arka-plan özellikleri mevcuttur. Toplumdaki bireyler gündelik hayatın içinde kullanılan metotları kullanır ve bu arka-plan özellikleri ile de kendi eylemlerini gündelik hayata aktararak gündelik hayatı yaşamlarına gerçek bir unsur olarak geçirirler. Süryani toplumunda gündelik hayatın içerisinde olması istenilen arka plan özelliklerinin din ve erkek egemenliği olduğu görülmektedir. Süryani kadınların gündelik hayatlarında sağduyusal bilgiyi ön plana çıkarması gündelik hayat dünyasına verdikleri önemi göstermekte ve onları kültürün taşıyıcısı, aktarıcısı konumuna getirmektedir. Sağduyusal bilgi metotlarını kullanarak ve din, erkek egemen yapı arka-plan özellikleri ile kendi eylemlerini gündelik hayata aktardıkları, gündelik hayatı yaşamlarına gerçek bir unsur olarak geçirdikleri görülmektedir.

Kaynakça

Akçiçek, A. (2013). "Kültürün Politik Ekonomisi: Hayek'te Kendiliğinden Bir Düzen Olarak Kültür", *Liberal Düşünce Dergisi*, 2013, s. 7-26.

Ayağ, O. (2014). *Süryaniler ve din*. İstanbul: Karma Kitaplar Yayınevi 2014.

Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Çev. H. Aydın), Konya: Eğitim Yayınevi 2015.

Bilge, Y. (1990). *Süryanilerin Kökeni ve Türkiyeli Süryaniler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.

Binay, B. ve Tatlıcan Ü. (2018). *Sembolik Etkileşimcilik ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi, Gündelik Hayat Sosyolojisi*, (ed. Ali Esgin ve Güney Çeğin), Ankara: Phoenix Yayınevi, 2018.

Er, E. (2018). *Türkiye'de Yaşayan Süryanilerin Ölüm Ritüelleri: Mardin Örneği*. İstanbul: İkinci Adam Yayınları 2018.

- Ete, M. R. (2010). *Mardin Süryanilerinin Halk Kültürü Üzerine Monografik Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır 2010.
- Kaşıkçı, F. (2017). "Etnometodoloji Üzerine Bir Araştırma" , *Toplum Bilimleri Dergisi*, (2017) s.161-167.
- Kurnaz, S. (2009). *Mardin Midyat'taki Süryanilerin Halkoyunları Ve Oyun Müzikleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Küçük, Z. G. (2008). *Mardin ve Çevresinde Süryaniler*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2008.
- Neuman, W. L. (2008). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, (Çev: S.,Özge) İstanbul, 2008.
- Özcoşar, İ. (2006). *19. Yüzyılda Mardin Süryanileri*. Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2006.
- Şahin, Ö. ve Balta, E. (2001). *Gündelik Yaşamı Dönüştürmek ve Marksist Düşünce*. Praksis Dergisi, (4) 2001.
- Yeşil, C. (2002). *Süryanilerde İnanç ve İbadet Esasları*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2002.
- Zafer, C. (2012). *Mardin Yöresi Süryanilerinde Dini ve Sosyal Hayat*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2012.
- Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (Çev: Leyla Elburuz ve M. Rami Ayas). Ankara:Doğu Batı Yayınları 2012.